

sti mnogoplastne obravnave vloge duhovništva ali pa vere med (posoškimi) begunci; gre za temo, ki premore edinstveno svetopisemsko prisposodbo - lik treh beguncev v betlehemskem hlevčku.

Monografija *Vojna in vera* je nedvomno pomembno izhodišče tudi številnim drugim tematikam. In to kljub morda nekoliko zavajajočemu naslovu, ki na račun prikaza razmerja med katoliško vero in odnosom do vojne na prostoru nekdanjih habsburških dežel s pretežno slovensko populacijo približa zlasti in predvsem stališča katoliške cerkve. Predstavlja razmeroma močan referenčni in konceptualni okvir, ki bi ga moral upoštevati vsakdo, ki se ukvarja z raziskovanjem velike vojne na našem prostoru, in populacije, ki jo je vojna zajela. Pomembna karakteristika tedanjega slovenskega prebivalstva je, da je vojno spričo krvavega žarišča, ki se je oblikovalo ob Soči, zelo kruto in neposredno izkusil tudi velik del civilnega prebivalstva. Hkrati je prebeglemu kot tudi zalednemu prebivalstvu (na obeh straneh fronte) katoliška vera predstavljala izjemno mesto v identitetni formaciji ne le pri oblikovanju svetovnega nazora, ampak tudi pri snovanju temeljnih življenjskih načel, praks in norm. Njena nosilka, vplivna, hierarhično urejena in razvejana katoliška institucija je imela dostop do praktično vseh plasti (te pretežno ruralne) družbe in predvidevamo lahko, da le manjši del prebivalstva ni sledil njenim smernicam.

Lahko sklenem, da je Katoliška cerkev kot »tradicionalni podporni steber Habsburške monarhije« in kot ključna javnomnensjska avtoriteta na Slovenskem oblikovala diskurz, ki je močno vplival na recepcijo in odnos do vojne. Tematska izbira Pavline Bobič je že sama po sebi izjemnega pomena za slovensko zgodovinopisje, hkrati pa menim, da je svoje delo odlično zastavila tudi vsebinsko in ga predstavila v bralcem prijaznem slogu.

Urška Strle

Srbi i rat u Jugoslaviji 1941. godine: tematski izbor radova - Serbs and War in Yugoslavia 1941 : thematic collectin of articles. Beograd : Institut za noviju istoriju Srbije, 2014, 633 str. (Biblioteka Zbornik radova; br. 10)

Beograjski »Institut za noviju istoriju Srbije« iz Beograda je konec leta 2014 v deseti številki zbirke »Zbornik radova« izdal obsežen zbornik s 633 stranmi (27 avtorjev) o sicer ne neznani, vendar vedno znova zanimivi in kontroverzni tematiki začetka druge svetovne vojne v Jugoslaviji *Srbi i rat u Jugoslaviji 1941 godine/ Serbs and War in Yugoslavia 1941*. V največji meri je zbornik rezultat dela na znanstvenoraziškovalnem projektu z naslovom »Srbi i Srbija u jugoslovenskom i međunarodnom kontekstu: unutrašnji razvitak i položaj u evropskoj/svetskoj zajednici.« Zbornik je zasnovan širše, kot bi lahko sklepali po naslovu. V njem namreč najdemo visoko kakovostne znanstvene prispevke sicer pretežno srbskih avtorjev, pa tudi razprave, ki so jih napisali ruski, nemški, bolgarski, slovenski in hrvaški avtorji ter avtor iz Londona.

Časovno zajema zbornik čas celo od leta 1918 pa vse do 1943, vsebinsko pa se dotika tudi slovenske, hrvaške, bolgarske, madžarske, sovjetske, ameriške ... zgodovine in problematike tistega časa. Avtorji, ki pišejo v zborniku, sodijo v sam vrh družboslovne znanosti, zgodovinopisja sodobnega časa, in že sami po sebi zagotavljajo znanstveno neoporečnost in kakovost zbornika, čeprav ni nujno, da se strinjamo z vsako formulacijo in interpretacijo, zapisano v objavljenih znanstvenih prispevkih. Škoda, da se nekateri avtorji, kot je zapisal urednik, prošnji po sodelovanju niso odzvali.

Značilnost zbornika je tudi dejstvo, da je večjezičen. Večina prispevkov je napisana v srbskem jeziku, najdemo pa tudi prispevke v hrvaškem, nemškem, angleškem in ruskem jeziku. Naslovi razdelkov zbornika in prispevkov so prevedeni v angleščino, razen pri ruskih avtorjih in nemški avtorici, kar je najmanj nenavadno. Prav tako sta prisotni dve pisavi, cirilska in latinska. Skratka, očiten je namen mednarodnega uredniškega odbora in urednika dr. Dragana Aleksića, da bi zbornik našel pot do kar se da široke publike. Škoda je le, da edini slovenski prispevek (KDO?!) ni objavljen v slovenščini, pa tudi, da povzetki posameznih prispevkov v različnih jezikih niso vsaj nekoliko daljši. Na ta način bi bralec, ki ne zna izvirnega jezika prispevka, dobil nekoliko globlji vpogled v njegovo vsebino.

Zbornik je urednik poznavalsko razdelil v tri tematske razdelke, ki pokrivajo zakrožena raziskovalna področja, dodal pa mu je še obširnejši prispevek Dušana R. Bajagića, v katerem avtor analizira pisanje novejšega srbskega zgodovinopisja od leta 1990 do 2010 o jugoslovanskih krizah, skušnjavah vojne, kot tudi o drugi svetovni vojni na ozemlju Srbije. O tem govorijo ne le prispevki prvega razdelka zbornika Jugoslovanske krize i izkušnje rata/Jugoslovanske krize in skušnjave vojne, temveč je na tej vsebini zrasla ideja o nastanku pričujočega zbornika in pomeni njegovo vsebinsko srž. Urednik je v (pre?)kratkih uvodnih besedah, ko je pisal o problemih uresniče(va)nja jugoslovanske državne ideje, namreč med drugim zapisal: »Leto 1941 je ... razlog za kulminacijo krize, skušnjav, preverjanja obstoječih rešitev in začetek iskanja novih rešitev, ugotavljanja drugačnih vrednot in metod nacionalnega in političnega boja...«, in nadaljuje: »... Glede na to, da so v prvem letu vojne številni politični, socialni in ekonomski problemi »prve« jugoslovanske države, ki so se nagrmadili v časa med vojnama in še posebej pri koncu tega obdobja, dosegli kulminacijo, lahko vprašanja, ki so se odprla leta 1941, razumemo le, če spoznamo njihove korenine in genezo v kontinuiteti ...« (str. 14).

Prvi razdelek ima, kot smo že napisali, naslov »Jugoslovanske krize in skušnjave vojne«, drugi, »Jugoslavija, sosedi in velike sile na začetku druge svetovne vojne«, zajema široko tematiko, tretji pa »Srbija pod okupacijo 1941«. Urednik ima prav, ko trdi, da bi bilo mogoče o vsakem navedenem tematskem sklopu razpravljati na posebnem znanstvenem srečanju, a vseeno je mogoče reči, da so izdajatelji uspešno opravili svoje delo, čeprav je mogoče ugotoviti, da ni vedno lahko najti rdeče niti, ki povezuje posamezne prispevke v celoto. Pri zborniku gre manj za povezano »zgodbo« o Srbih in letu 1941 in bolj za sestavljenko o naslovni problematiki. Vsekakor pa ta ugotovitev ne zmanjšuje pomembnosti prispevkov ali zbornika za zgodovinopisje, na drugi strani pa je to običajna značilnost zbornikov.

Prispevki prvega tematskega sklopa, treh srbskih, dveh ruskih, slovenskega, in avtorja, podiplomskega študenta, ki prihaja iz Goldsmiths Collega Univerze v Londonu, so tipičen dokaz zgornje trditve. Zgodovinopisno vsebinsko in metodološko neoporečno razpravljajo o svojih tematikah, ki pa zajemajo široko paleto, od problema »Ljotić«, politične misli Vladimirja Velmarja-Jovanovića, slovenske zgodovine med vojnama, preko utrinkov iz sovjetske zgodovine, problematike delegitimizacije vladajočega režima v Kraljevini Jugoslaviji kot predpostavki za revolucijo od 30. let do začetka 40. let ... Rdeča nit tega sklopa je po mojem mnenju le čas, v katerem so se odvijale opisovane zgodovinske zgodbe.

Prispevki drugega tematskega sklopa, po eden izpod peresa ruskega, bolgarskega, hrvaškega in srbskega avtorja ter nemške avtorice, so prav tako kronološko lepo usklajeni. V njem seveda ni mogoče iskati vsebinske rdeče niti, saj prispevki govorijo o različnih državah in njihovih pogledih na začetke vojne v Jugoslaviji: SZ, Tretjega rajha, Bolgarije in ZDA. Le srbski avtor obravnava že kar znano temo o Komunistični partiji Jugoslavije in dogodkih 27. marca 1941. Vsekakor pa je vredno poudariti in pohvaliti ustvarjalce zbornika, da so to tematiko uvrstili v zbornik, saj pogledi od zunaj največkrat izrisujejo še jasnejšo sliko domačih dogodkov.

Razumljivo najširši je tretji sklop, ki govori o aprilski vojni in okupaciji Jugoslavije. Ta je tudi vsebinsko najbolj poenoten. Velika večina avtorjev prispevkov je srbskih zgodovinarjev, le dva prihajata od drugod; eden iz Osijeka in eden iz Zagreba. Ta sklop pomeni tudi bistvo in ima glavni delež v zborniku. Prispevki celovito izrisujejo večplastno in zapleteno sliko zgodovinskega dogajanja v Srbiji leta 1941. Dotikajo se tako na videz zgodovinopisno za naslovno problematiko manj pomembnih tem, kot je denimo članek o maščevanju okupatorja in množičnem pokolu v Kraljevu, do širših tem, kot je tista o balkanskih političnih razmerah v času aprilskega zloma Vardarske banovine, ali o Banatu v letu 1941 ali o vlogi Madžarske pri razkosanju Jugoslavije, ali tematike, ki zadeva delovanje NDH, ali članek o izbruhu državljanske vojne, o letu 1941 v jugoslovanskih vojnih poročilih iz Kaira ... Skratka, 14 avtorjev je postavilo naslovno problematiko v kraj in čas, predstavilo zgodovinopisne novosti zlasti pri uporabi virov, ter prispevalo nekatere nove interpretacije zgodovinskih dogodkov. O njih ne razpravljam, ker bi bilo to za le enega zgodovinarja pretežko delo, bo pa marsikateri članek izziv za podrobno razpravljanje.

Zbornik, ki ga imam pred seboj, je pomembno delo, ki je zagotovo opravičilo ves trud in materialna sredstva, ki so bila vložena vanj. Izbrana tematika je historiografsko zagotovo zanimiva, čeprav ne sodi med najmanj obdelane. Svoj cilj pa bo zbornik dosegel, če bo sprožil nadaljnjo razpravo o posameznih zelo zanimivih prispevkih. Želeli bi si, da bi bilo takih zbornikov vse več in da bi v njih sodelovalo kar največ tistih, ki imajo o obravnavanem zgodovinskem dogajanju povedati kaj utemeljenega in pridobljenega na znanstvenih metodah. Zato sodi zbornik *Srbi i rat v Jugoslaviji 1941 godine* med klasična znanstvena dela, pomembna tako za zgodovinopisje kot tudi za druge humanistične in družboslovne vede.